

Podchlazená kapalina

Pomůcky

Teploměr Vernier GDX-TMP, pentahydrát thiosíranu sodného, elektrická plotýnka nebo kahan s trojnožkou a sítkou, kádinka.

Teorie a cíl měření

Podchlazená kapalina je kapalina, která zůstává v kapalném skupenství i při teplotě nižší, než je její teplota tuhnutí. K podchlazení dochází obvykle tehdy, když v kapalině chybí tzv. krystalizační jádra – typicky nečistoty, kolem kterých začíná chladnoucí látka při dosažení teploty tuhnutí budovat svoji krystalickou mřížku. Podchlazení je nestabilní stav, a pokud do podchlazené kapaliny vhodíme krystalky pevné látky, dojde k jejímu tuhnutí (krystalizaci). Přitom se uvolní skupenské teplo, které látku ohřeje.

Příprava měření

1. Spustíte aplikaci *Graphical Analysis* a připojíte teploměr ([návod](#)).
2. Klikněte na pole *Režim, Frekvence* v levém dolním rohu a zvolte *Zastavit měření: Ručně*. Potvrďte tlačítkem *HOTOVO*.

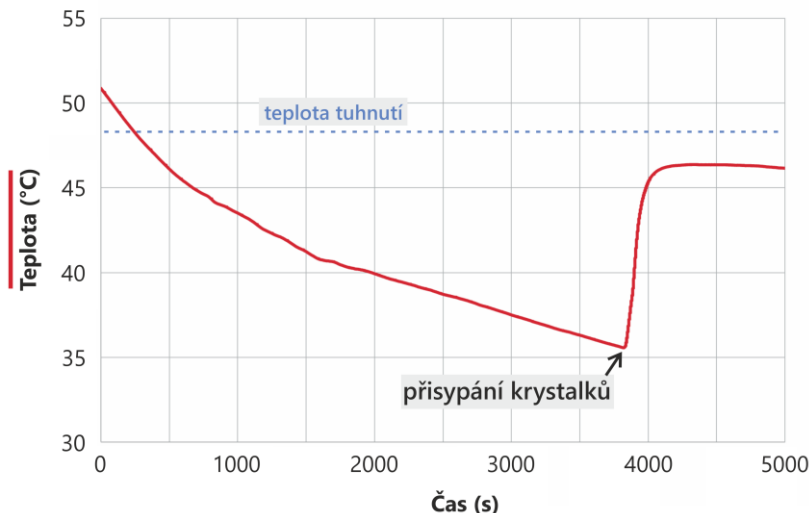
Provedení experimentu

1. Do kádinky nasypete krystalky pevného thiosíranu. Ve vzorovém experimentu jsme pracovali zhruba s 50 g; chcete-li měření zkrátit, použijte menší množství.
2. Zahříváte kádinku s thiosíranem, dokud krystalky zcela neroztají. Teplotu vzniklé kapaliny můžete také kontrolovat teploměrem – jakmile překročí cca 55 °C, přestaňte kádinku zahřívát.
3. Vložte teploměr do kapaliny a zafixujte ho dle obrázku.
4. Tlačítkem **ZAHÁJIT MĚŘENÍ** spustíte sběr dat, nechte kapalinu volně chladnout a občas pohledem zkontrolujte dění v kádince. Teplota tuhnutí thiosíranu je asi 48 °C, ale látka bude zůstávat kapalná i při teplotách nižších.
5. Jakmile usoudíte, že je již podchlazení dostatečně průkazné (například při teplotě 40 °C nebo 35 °C), vhodte do kapaliny několik krystalků thiosíranu. Pozorujte, co se děje v kádince a jak se mění teplota; měli byste pozorovat její náhlý růst.
6. Jakmile začne teplota opět klesat, kliknutím na **ZASTAVIT** ukončíte měření.

Ukázka naměřených dat

V grafu níže je zachycen průběh teploty během experimentu. Chladnoucí kapalina snížila svoji teplotu hluboko pod svoji teplotu tuhnutí, po přidání krystalků pak její teplota skokově vzrostla.

Závěr

Pentahydrát thiosíranu sodného jsme podchlادili přibližně na 35,5 °C, teplota tuhnutí thiosíranu je přitom 48,3 °C. Po přidání krystalků pevného thiosíranu začala kapalina rychle tuhnut a teplota se zvýšila až na 46,5 °C.

Poznámky

- Experiment lze urychlit použitím menšího množství thiosíranu (třeba jen 20 g) nebo jeho ochlazováním ve vodní (případně ledové) lázni.
- Pokud se na hladině thiosíranu vytvoří ztuhlá vrstva a brání přidání krystalků, špejlí nebo lžičkou ji prorazte (nikoliv teploměrem, ten musí zůstat zafixovaný v kapalině).
- Teoreticky by měla po přidání krystalků stoupnout teplota až na teplotu tuhnutí, tj. 48,3 °C. Skupenské teplo tuhnutí se ale uvolňuje postupně a je kompenzováno ochlazováním od okolí, proto se ve vzorovém pokusu růst teploty zastavil na 46,5 °C. Konkrétní výsledek závisí na poloze teploměru či množství přisypávaných krystalků.
- Podchlazení lze naměřit i u jiných kapalin, např. vody, ale obvykle je méně výrazné a rychlé ztuhnutí může být vyvoláno i slabšími impulsy, např. otřesy.
- Podchlazená kapalina (konkrétně trihydrát octanu sodného) se používá v hřejivých polštářcích, kde je impulsem pro rychlé ztuhnutí kapaliny prolomení plíšku.